

ACC. N:R M. 14795: 1-13.

Landskap: Skåne Upptecknare: Nils Ekstrand, Malmö
Härad: Torna Berättare: " "
Socken: Everlöf Berättarens yrke: f. d. poliskonstapel
Uppteckningsår: 1958 Född år 1882 i Everlöf

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kryddat bänvin. s. 1-2.

LUF 50

Bröllop och bröllops seder. s. 3-13.

" 52

KRYDDAT BRÄNNVIN.

De mest vanliga växter som kom till användning till kryddning av brännvin var malört för tillagning av beskar. En besk på morgonen innan man började dagens verksamhet var en omtyckt dryck hos många isynnerhet bland dem som voro lite till åren komna och hade råd till att bestå sig med detta uppiggande medel. Vanligtvis gick tillagningen så till, att man tog en malörtskvist och satte ner i en flaska brännvin som sedan fick stå och dra en kortare eller längre tid innan det började konsumeras. Ett annat sätt fast mindre vanligt var att man repade av knopparna på en malörtsgren och lade dessa på en tallrik eller på ett större tefat och hällde över dem lite brännvin så att de blevo genomdränkta. Man satte sedan till en tändsticka och satte fyr på det hela som brann med en blåaktig låga. Man lät det brinna några sekunder, men inte så länge att all spriten brann upp. Därefter silade det som blev kvar genom en linnelapp och pressade ur all vätskan så man fick ungefär ett spetsglas fullt som man sedan hällde på en liter brännvin och fick nu en flaska rent och fint beskt med en vacker gulaktig färg.

Man lade ju även kummin på brännvin för framställning av kumminbrännvin, ävensom slog man brännvin på svarta vinbär för beredning av vinbärsbrännvin som fick en blårod färg. Dessa båda senare nu näm-

Luf 50

1

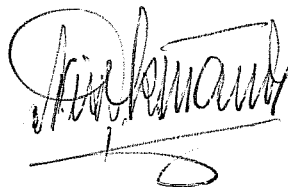
ACC. N:R M. 14795:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2

da sätt att krydda brännvinet var dock mindre vanliga. Några andra ämnen än de ovan nämnda som kommit till användning för detta ändamål, känner jag ej till med undantag för, att man blandade tillsammans salt och brännvin, dock ej för förtäring utan till sårbehandling.

Malmö i oktober 1958.

BRÖLLOP och BRÖLLOPSSEDER!

Jag önskar att redan från början få giva tillkänna, att jag endast i ringa mån kan i detalj besvara de saker som framställts i denna frågelist. Utgången som jag är från ett fattigt arbetarehem, fick jag ju i min ungdom aldrig äran att bli bjuden eller få vara med på de större bröllopfester som på den tiden anordnades av de bättre bemedlade familjerna. Jag skall emellertid skriva ner, vad jag har mig bekant och kan minnas av seder och bruk i samband med bröllop.

Inte annat jag vet, så förde brudgummen själv sin brud in till altaret, vid de tillfällen då vigseln skedde i kyrkan. Det hände ibland, att man tog hem prästen för förättandet av vigseln i hemmet.

Gästerna samlades i bröllopgården och åkte därifrån i kortege till kyrkan med brudparet i teten.

Vigselringar ha brukats allt vad jag vet. Ringförlovning som ett förebud till vigseln var däremot ej så vanligt på den tiden. Ringarnas utseende skilde sig ej i nämnvärd grad från sådana som kommit i bruk under senare tider. De voro dock i allmänhet bredare och mindre upphöjda än de vigsel- och förlovningsringar som numera äro de mest vanliga. Materialet bestod i flesta fall av

ACC. N:R M. 14795:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

guld, men det fanns även vigselringar som voro tillverkade av annan gul metall. Jag kan inte säga av vad slag. Jag kommer endast ihåg, att man kallade dem för "giktringar". Många som hade guld-
ringar skaffade sig dessutom dessa sistnämnda mindre värdefulla
ringar i besparingssyfte till begagnande i vardagslag. Att man lå-
nade vigselringar, har jag ej hört omtalas. Vardagsringen var till
form och utseende snarlik den äkta guldringen och åtminstone så
länge den var ny glänsande blank och fin, varför densamma vad ut-
seendet beträffar helt obetydligt skilde sig från guldringen.
När bruden förärades denna vardagsring, kan jag ej upplysa om,
men jag förmodar, att detta helt berodde på när tillfälle gavs
för inköp av densamma. För övrigt vill jag minnas, att det var
huvudsakligast männen som begagnade sig av en dylik besparings-
ring.

"Sporröl" har jag inget minne av, att jag hört omtalas.

Att man brukade ha någon takklädsel över brudparets plats vid
bröllopsbordet eller någon pall som hölls över brudparet i kyrkan
är ju möjligt, att det kan ha förekommit i vissa fall, men jag
har inget minne av, att jag hört något omtalas därvidlag. Ej hel-
ler har jag hört något omtalas i fråga om blesshållare.

Angående placeringen vid bröllopsmiddagen, så är det ej lätt
för mig att besvara den frågan, då jag aldrig själv deltagit i

ACC. N:R M. 14795:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

någon bröllopsfest under den tiden det här gäller, men jag har ju minne av, att enligt vad jag hört berättas, så var det gängse sed och bruk vid dylika festtillställningar, att gästerna placerades i förhållande till den nära släktskapen, d.v.s. de närmaste släktingarna placerades vid honörsbordet s.a.s. till höger och vänster om brudparet och de övriga gästerna i förhållande härtill.

Man lät sig på den tiden gärna truga sig innan man satte sig till bordet såväl vid dylika tillfällen som i allmänhet, då man kom bort och blev bjuden på någon slags förtäring om det också ej var mera än en sup brännvin.

Några bestämda rätter just för bröllopsmiddagen, tror jag ej att det förekom, jag har i varje fall ej hört något omtalas i detta sammanhang, utan matsedeln var väl här relativt sett densamma som den som precenterades vid andra större fester i samband med begravingar m.fl. och bestod av flera rätter. Man började i allmänhet med soppa och soppkött därefter brukade serveras en fiskrätt sedan fågel av något slag och sist stek i regel oxstek och till allra sist efterrätten som så gott som alltid bestod av bakverk. Man stack också ibland emellan med någon lätt smårätt, men jag kan ej i detalj exakt redogöra här för.

I vilken utsträckning musiken spelade under måltidens gång, vågar jag ej uttala mig om.

ACC. N:R M. 14795:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Ifråga om att lämna kvar något av maten på sin tallrik, så hörde det nog snarare till god ton, att man skulle äta upp vad man tagit för sig. Eventuellt överblivna matrester kastades i svinbaljan och blev till svimföda.

Gästerna förde med sig bröllopsgåvor till brudparet, men någon insamling i övrigt bland gästerna till detta eller till andra, vet jag mig ej ha hört omtalas. Möjligen kan det ha förekommit till musiken, enär detta var allmänt brukligt i andra sammanhang där musik förekommit. Ersättning till andra medverkande betalades av värdfolket.

Vid bröllopfester förekom alltid dans. De vanligaste danserna voro: vals, polket, Mazyrka, galopp eller körpolka, som den i allmänhet benämndes på bygdemål, och kadrill. Någon bestämd dans som särskilt skulle dansas vid dylika tillfällen, vet jag ingenting om. Troligen öppnades dansen av brudparet, men därom vågar jag ej med bestämdhet yttra mig. De flesta av gästerna i synnerhet ungarlarna sökte gärna få en dans med bruden. Talet om att man skulle dansa kronan av bruden, har jag ju hört ~~om~~ men jag skulle snarast vilja betrakta detta som ett munväder. Jag har i vart fall ej hört omnämnas, att det vid något tillfälle verkligen skulle ha inträffat. Huru detta i så fall skulle ha tillgått, kan jag ej yttra mig om.

Att de gifta männen skulle slå ring om brudgummen, medan ungar-

larna skulle försöka få tag i honom, har jag ej sett eller hört omtalas. Ej heller har jag någon vetskap om eller hört omnämnas, att pojkar och flickor skulle ha kommit överens om "sängelag" vid bröllop.

Att bröllopgästerna skulle följa brudparet, då de gingo till sängs, har jag av dens tidens gamla hört omtalas, att det hade brukats för längre tid tillbaka, men jag vet ej om, att denna brölloppsed skulle ha agt tillämpning under min tid. Jag har ej heller hört något särskilt angående brudsängen eller vem som skulle bädda densamma. Brudparet brukade att så obemärkt som möjligt söka smyga ifrån gästerna iväg till sin brudsängkammare, då det led ut på småtimmarna. Detta kunde nog i allmänhet bli ganska svårt för dem. Gästerna förberedde sig ju gärna på att kunna passa dem för att vid avfärden kunna komma i tillfälle till att kasta risgryn på dem eller hitta på andra skämtsamma upptåg för att skoja med de nygifta.

Brudens klädsel kan jag ej beskriva. I flesta fal var hon vitklädd, men även andra färger voro brukliga.

Brudkronan var i allmänhet tillverkad av någon händig person i trakten. Materialet bestod i flasta fall av myrtenkvistar. Lingonris fanns ej att tillgå där på orten, varför någon brudkrona av detta material ej förekom. Någon kyrkan tillhörig brudkrona fanns ej vad jag vet om. Huruvida bruden hade både krona och krans, kan jag ej

med säkerhet komma ihåg, men det är väl ganska troligt.

Även om bruden icke var mä, hände det dock ibland, att hon trotsade gamla fördomar och satte på sig brudkrona. Detta väckte dock en viss förtrytsamhet hos somliga och gav anledning till en del prat isynnerhet bland de äldre av den kvinnliga befolkningen som gärna opponerade sig däremot. Jag minns, att jag i detta sammanhang hörde dem omnämna, att det tidigare inträffat, att prästen ryckt kronan av sådana brudar innan han förrättade vigseln. Detta vet jag dock ej ha hänt under min tid. Jag ser mig ej i stånd till att kunna beskriva brudkronans utseende, ej heller kan jag uttala mig om huruvida den brud som var gravid bar krona som till utseendet skilde sig från den i vanliga fall brukliga. Som jag ovan nämnt betraktades detta i viss mån som skamligt, att en havande brud bar krona.

Att en flicka som fått barn skulle ha lättare för att bliva gift, har jag aldrig hört utan snarare raka motsatsen. Hade hon ej den turan att bliva gift med fadern till barnet, fick hon i regel sätta ner fordringarna vid val av livsledsagare och hålla till godo med en änklings eller annan som hon tidigare ej skulle haft en tanke på att vilja gifta sig med. Man kunde ju ibland få höra resonemang, där det yttrades om en flicka som råkat få ett oäkta barn och senare blivit gift: "Så fick hon ändå hålla till godo med honom till sist, som hon gjort så mycket narr åt. Hade det vatt som förr hade hon min sann

aldrig tatt den".

Man kan inte säga, att det hörde till eller var mera allmänt, att de unga väntade med att gifta sig till dess att flickan blivit med barn, även om sådant hände i vissa fall.

Att bruden skulle ha ett lånat plagg på sig eller ha en peng i skon, har jag ej hört något om.

Det var ju alltid någon inom umgängeskretsen som hade erfarenhet med att klä brudar och som anlätades vid sådana tillfällen, men någon särskild sådan, kan jag ej namngiva. Var bruden kläddes eller vad detta rum kallades för den händelse det hade någon särskild benämning, vet jag ej. Att den färdigklädda bruden endast fick spegla sig i ett glas vatten, har jag ej hört omtalas.

Det är ju möjligt att det kan ha förekommit, att äreport blivit upprest vid bröllopgården i något enstaka särskilt fall, men jag har inget minne av något sådant.

"Kockabränne" eller "Björkdragning", har jag ej hört omtalas.

Någon direkt pyntning av bröllopgården, vet jag ej, om man kan tala om, men nog snyggade man upp såväl inom som utomhus, så gott man kunde före bröllopsfesten, vilket arbete i huvudsak utfördes av gårdens eget folk med tillhjälp av hantverkare i den mån så erfordrades.

Malmö i september 1958.

Till Folklivsarkivet,

L U N D.

Med anledning av Edert brev av den tredje dennes, vari jag ombedes inkomma med vissa kompletteringar till min tidigare avlämnade skrivelse med svaren på frågelistan L.U.F.-52, får jag härmed meddela följande:

Från mitt eget hem har jag ej något att berätta angående bröllop. Jag hade visserligen en numera avliden yngre syster som var gift, men de närmare omständigheterna kring hennes bröllop, vet jag ingenting om. Jag var redan då bosatt i Malmö och blev ej anmodad om att närvara vid hennes vigsel, varför det hela med all säkerhet överstökats i all enkelhet. I allmänhet då ett par personer, tillhörande den mindre bemedlade kategorien bland befolkningen, arbetare och tjänstefolk, beslutat sig för att bilda eget hem och ingå äktenskap, brukade de, på den för vigseln bestämda dagen, låna en hästskjuts av någon lantbrukare och tillsammans med ett par bröllopsvittnen åka till prästgården och låta viga sig i prästens tjänsterum eller å pastorsexpeditionen, om man så vill kalla det. Något bröllop i egentlig mening med efterföljande festligheter fick dessa människor i flesta fall avstå ifrån. De nygifta tillsammans med vittnena åkte efter vigseln till någon av kontrahenternas

LUF 52

ACC. N:R M. 14795: //.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

föräldrahem, eller till de nygiftas hem för den händelse detta hade hunnit bliva iordningställt, för intagning av någon slags förtäring bestående av kaffe med tillbehör eller möjligen en enkel måltid.

Man kunde ju också få höra omtalas, att husbönder vid något ensaka tillfälle anordnat bröllop för någon av sina anställda som under en längre tid tjänat på gården och gjort sig omtyckt som en plikt-trogen och arbetssam tjänare, och där husbonden haft förståelse för vad tjänaren utträttat och vetat att sätta värde därpå. Brudparet fick då bjuda sina närmaste anhöriga, släktingar och vänner till ett mer eller mindre begränsat antal till att delta i festen. Ett dylikt fall har jag särskilt minne av, då en änka med fyra minderåriga barn, ägare till den största gården i Kumlatofta, och där min fäder hade sitt huvudsakligaste arbete under mina barnår, ställde till med bröllop för två av sina anställda som gifte sig med varandra. Bruden hade tjänat på gården i minst ett tiotal år och brudgummen flera år i två omgångar. Först några år efter det han konfirmerats som minst frång och sedan som störsträng och föreståndare för gårdens skötsel, efter att ett par års tid haft annan plats. Det torde i detta sammanhang få omnämnas, att änkan som egde gården var helt sönderbruten av reumatism och kunde inte självmant förflytta sig från det ena stället till det andra, varför hon var helt beroende av sina anställdas pliktrogenhet till att sköta förekommande

ACC. N:R M. ~~14795~~:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

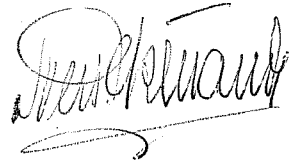
arbeten till gårdens skötsel. Brudgummen hade därför hela den tid han haft platsen som störstdräng på eget ansvar brukat gården och organiserat allt utvändigt arbete och bruden likadant i vad det gällde hushållsbestyr och övriga inomhussysslor, därtill måste hon ju i viss mån fungera som sjuksyster genom att vid behov hjälpa sin matmoder tillrätta i hennes svåra belägenhet. Änkan var i sig själv en mycket hjärtegod människa och ville väl visa sina anställda sin tacksamhet genom att bjude dem på bröllop.

Jag kom att tänka på en sak som berör min senast inlämnade skrivelse till L.U.F.-52, varför jag vill lämna en ytterligare komplettering till denna. En händelse som var ganska vanlig i samband med de stora bröllopsfesterna, och som jag tror mig ha glömt att taga med i min förra skrivelse, var den, att det var ett gängse bruk, där på orten, att traktens ungdom samlades på kvällen och i sällskap tågade till bröllopsgården för att uppvakta brudparet. Framkomna till gården ropade de i korus "Brudparet ut"! Så småningom visade sig detta på trappan arm i arm. De församlade ropade då "Leve brudparet"! därefter ~~XXX~~ hurrades tre a fyra gånger, varefter de församlade åter avlägsnade sig. Detta kunde ibland inträffa flera gånger under kvällens lopp med olika grupper av ungdomar. Vid något tillfälle men inte alltid blevo de uppvaktande bjudna på förtäring ute i det fria, ett glas konjak, vin eller dylikt. Jag kan ej komma

- 4 -
ACC. N:R M. 14795:13.

ihåg om jag omnämnde detta i min förra skrivelse. Jag har nämligen ej taget någon kopia därav. Jag vill därför för säkerhets skull taga detsamma med här.

Malmö i oktober 1958.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND